

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ”

ЗОТЕНКО Оксана Олександрівна

УДК 351.713:351.813

МИТНЕ ПРОВАДЖЕННЯ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті “Одеська юридична академія” Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки
ДОДІН Євген Васильович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри морського та митного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
БЕРЛАЧ Анатолій Іванович,
Одеський державний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності

кандидат юридичних наук, доцент
КУВАКІН Сергій В'ячеславович,
Академія митної служби України,
доцент кафедри адміністративного
та митного права

Захист відбудеться 18 лютого 2011 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету “Одеська юридична академія” за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету “Одеська юридична академія” за адресою: м. Одеса, вул. С. Варламова, 2.

Автореферат розісланий « 18 » січня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У Концепції реформування діяльності митної служби України 2010 р. зазначається, що "... проведений внутрішній та зовнішній аналіз діяльності митної служби України свідчить про наявність значних ресурсів підвищення ефективності, усталеності та надійності здійснення митної справи. Вони можуть бути використані шляхом застосування новітніх технологій інформаційного митного контролю на основі системи аналізу ризикових ситуацій, централізованого митного оформлення й широкого впровадження пост-аудит контролю" в усі галузі та сфери митної справи Української держави. Особливо це стосується необхідності реформування організації митної справи на морському транспорті, за допомогою якого реалізуються економічні, ідеологічні, культурні, науково-дослідницькі та інші потреби держави, осіб, підприємств, організацій та інших суб'єктів права. Як свідчить практика, митні операції та процедури в морегосподарському комплексі досі здійснюються на підставах, які не відповідають міжнародним митним правилам, нормам та стандартам, що заважає як оптимізації міжнародного вантажообігу за участі України, так і використанню можливостей розвитку міжнародного туризму та інших форм сполучення, пов'язаних з морегосподарським комплексом. На жаль, щоб вирішити ці проблеми, застосовуються так звані "методи ручного керування", про що свідчить розпорядження Прем'єр-міністра України про скорочення часу проведення митного огляду товарів у контейнерах на території морських портів, виданого 23 вересня 2010 р. на нараді з питань розвитку морських портів.

Такими одноразовими актами неможливо покращати ситуацію, що склалася на митницях, які здійснюють діяльність на об'єктах морегосподарського комплексу країни, і тому виникла потреба у терміновій розробці правового забезпечення оптимізації митних операцій на морському транспорті країни, яке має знайти свого втілення у новому Митному кодексі, проекти якого розробляються довгий час. А це обумовлює необхідність глибокого вивчення ефективності сучасного стану такого забезпечення та розробки науково-обґрунтованих рекомендацій щодо її підвищення шляхом прискорення митних операцій, прозорості прийняття рішень при мінімізації фінансових та часових витрат на їх проведення. Тому тема дисертаційного дослідження є достатньо важливою та актуальною.

Теоретичною підставою дослідження є наукові положення, що стосуються правозастосовної діяльності органів виконавчої влади, теорії адміністративного процесу та його структури, що містяться у працях В.Б. Авер'янова, Д.М. Бахраха, А.І. Берлача, Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, І.П. Голосніченка, С.В. Додіна, С.В. Ківалова, Ю.М. Козлова, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Н.Г. Салищевой, В.Д. Сорокіна, В.К. Шакарупи, Х.П. Ярмачі, а також фахівців у галузі митно-правової науки О.П. Гребельника,

Ю.М. Дьоміна, А.В. Мазура, П.В. Пашка, Д.В. Приймаченка, В.В. Прокопенка та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної програми Одеської національної юридичної академії на 2006–2010 рр. “Традиції та новації у сучасній українській державності і правовому житті (державний реєстраційний номер 0106U004970)” та плану роботи кафедри морського та митного права на 2010 рік “Визначення шляхів підвищення ролі норм морського, митного та інформаційного законодавства для подальшого забезпечення економічної незалежності України у XXI столітті”.

Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Д 41.086.01 в Одеській національній юридичній академії від 10.04.2006 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження полягають у комплексному розгляді теоретичних і практичних проблем митного провадження на морському транспорті, аналізі змісту стадій цього провадження щодо окремих об'єктів цієї галузі транспорту, визначенні прогалів у сучасному стані правового регулювання цих видів митного провадження та запропонуванні шляхів їх ліквідації. Відповідно до зазначеної мети у дослідженні поставлено такі завдання:

визначити місце митного провадження на морському транспорті в структурі митного провадження, його співвідношення з іншими видами митного провадження в адміністративному процесі;

надати визначення поняття “митне провадження”, розкрити його зміст та стадії здійснення;

з'ясувати специфіку митного провадження на морському транспорті, особливості змісту його стадій, об'єктів цього провадження, форм та методів його здійснення;

з'ясувати відповідність правової бази, що регламентує митне провадження на морському транспорті, сучасним потребам підвищення ефективності діяльності морського транспорту та запропонувати заходи щодо її покращання;

визначити механізм здійснення митного провадження на морському транспорті та рекомендувати заходи щодо підвищення його ефективності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при переміщенні вантажів та інших предметів через митний кордон України морським транспортом.

Предметом дослідження є сучасний стан митного провадження на морському транспорті та визначення шляхів його оптимізації.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети, визначених завдань, об'єкта і предмета дослідження. Їх застосування має комплексний характер, обумовлений сукупністю методів і прийомів пізнання: діалектичного методу, методу порівняння, спеціально-юридичного

методу, системного, формально-логічного, логіко-семантичного та методу моделювання. За допомогою діалектичного та системного методів з'ясовано особливості та закономірності розвитку митного провадження на морському транспорті, системні зв'язки процедури здійснення митного контролю та оформлення морського транспорту з іншими соціальними явищами у площині широкого кола суспільних відносин, які виникають в процесі їх здійснення. Формулювання конкретних рекомендацій щодо вдосконалення митного контролю та оформлення морського транспорту, як митно-процедурного провадження, проводилось на основі діалектичного методу та методу моделювання. Аналіз та дослідження чинного законодавства, що регламентує порядок здійснення митних процедур на морському транспорті, базувався на використанні системного, формально-логічного і порівняльного методів. Формально-логічний метод використовувався як універсальний спосіб аргументації. Логіко-семантичний метод сприяв визначенню понятійного апарату, який застосовано у дослідженні.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим в Україні комплексним дослідженням специфіки митно-процедурного провадження на морському транспорті, яке регламентується нормами адміністративно-процесуального, митно-процесуального та митно-процедурного права. У результаті здійсненого дослідження отримано такі основні наукові результати:

уперше:

визначено поняття, ознаки, сутність митно-процедурного провадження як виду адміністративного неюрисдикційного провадження;

розглянуто сутність та співвідношення понять “митний контроль”, “митне оформлення”, “митна процедура”, “митно-процедурне провадження” стосовно переміщення товарів та інших матеріальних об'єктів засобами морського транспорту;

обгрунтовано пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів митного законодавства та Митного кодексу України, зокрема щодо: а) попередніх митних операцій на морському транспорті; б) кола суб'єктів цього провадження, їхнього статусу, особливостей їх взаємовідносин; в) структури митного провадження на морському транспорті в залежності від об'єктів, що підлягають митному контролю та оформленню; г) стадій здійснення митного провадження на морському транспорті із зазначенням пропозицій щодо їх уніфікації відповідно до положень Конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р.; д) необхідності і доцільності включення до структури митного провадження на морському транспорті провадження щодо “суднових припасів” та матеріалів сепарації; ж) введення в митне законодавство України поняття “вільна практика”;

удосконалено понятійний апарат митного законодавства України з питань митного контролю та оформлення морського транспорту, а саме щодо понять: “митний контроль на морському транспорті”, “митне оформлення

на морському транспорті”, “митне провадження”, “митно-процедурне провадження”, “митне провадження на морському транспорті”;

набули подальшого розвитку:

теза щодо можливості розширення структури адміністративного процесу шляхом включення до нього нових видів провадження;

положення щодо можливості зміни кількості (зменшення, збільшення) стадій адміністративного провадження, оскільки, визначаючи адміністративно-процедурний характер митного провадження на морському транспорті, вони доповнюються ще однією стадією – попередніми митними операціями;

пропозиції щодо необхідності удосконалення форм, обсягу та засобів здійснення митного контролю та митного оформлення на морському транспорті.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення дисертаційного дослідження, висновки та пропозиції створюють фундамент для подальшого дослідження теорії і практики вибору шляхів оптимізації правового стану митного провадження на морському транспорті.

Результати дослідження можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – при дослідженні теоретичних аспектів адміністративно-правового регулювання здійснення митного провадження на морському транспорті;

нормотворчій діяльності – при підготовці змін і доповнень до чинного законодавства у галузі митної справи;

навчальному процесі – при викладанні навчальної дисципліни “Митне право”, “Адміністративно-процесуальне право” в юридичних вузах, при підготовці підручників із відповідної дисципліни.

Низка пропозицій, які містяться в роботі, можуть бути використані в процесі удосконалення адміністративно-процедурних чинників митного законодавства, його систематизації та модернізації.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки і положення дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на: Міжнародній науково-практичній конференції “Другі Прибузькі юридичні читання” “Право ХХІ століття: становлення та перспективи розвитку” (Навчальний центр ОНЮА, м. Миколаїв, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні проблеми, тенденції і перспективи розвитку права в Україні” (Одеська національна юридична академія, м. Одеса, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми правового регулювання організації та здійснення митної діяльності” (Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ, 2009 р.).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено у 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено ВАК України.

Структура дисертації обумовлена метою дослідження і складається із вступу, 3 розділів, що включають 14 підрозділів, висновків. Загальний обсяг дисертації становить 256 сторінок, список використаних джерел міститься на 25 сторінках і налічує 180 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовуються актуальність теми, ступінь її наукової розробки, визначаються мета і завдання дослідження, його об'єкт і предмет, методологічні та теоретичні засади, наукова новизна роботи, висвітлюються теоретичне та практичне значення положень дисертації й одержаних висновків, наводяться дані про апробацію результатів дослідження та публікації.

Розділ 1. “Митне провадження на морському транспорті як самостійний вид адміністративного провадження” складається із трьох підрозділів, в яких з'ясовуються адміністративно-правові засади існування митного провадження взагалі та митного провадження на морському транспорті, зокрема.

У **підрозділі 1.1. “Поняття адміністративного провадження”** розглядається категорія “адміністративне провадження” з точки зору існуючих поглядів у наукових сферах на поняття адміністративного процесу в широкому та вузькому розумінні, наводяться види та основні ознаки адміністративного провадження. Звертається увага на існування в науковій літературі різних думок щодо змісту цих понять і на те, що прихильники тієї або іншої точки зору визначають їх структурованість, яка складається з окремих проваджень. Підтримується думка авторів підручника “Адміністративне право України” (за загальною редакцією С.В. Ківалова) про те, що адміністративне провадження являє собою нормативно урегульований комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених процесуальних дій повноважень суб'єктів із розгляду та вирішення індивідуальних управлінських справ та прийняття адміністративно-правових актів. Зазначається, що адміністративні провадження в теорії адміністративного права є багатоаспектними, різноманітними та багаточисельними з тенденцією до розвитку нових видів. Прикладом цього є митне провадження та його стійка спрямованість щодо послідовної диференціації на окремі види проваджень.

У **підрозділі 1.2. “Ознаки митного провадження”** визначається правова сутність таких правових категорій, як “митне провадження” та “митна процедура”. Обґрунтовується доцільність запровадження в митне законодавство України терміна “митне провадження” та його розмежування на “митно-юрисдикційне” та “митно-процедурне” провадження, наводяться їх ознаки та види.

У сфері митної справи застосовуються як митно-процедурні адміністративні провадження (митне регулювання акредитації; прийняття актів управління; митне оформлення (декларування); митний контроль; видача Державною митною службою України ліцензій (копій ліцензій, дублікатів ліцензій); контрольно-перевірочна робота (дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) законодавства України з питань митної справи), так і митно-юрисдикційні провадження (щодо справ про порушення митних правил; щодо оскарження рішень митних органів; щодо скарг громадян; щодо справ про дисциплінарні проступки).

У межах здійснюваного митно-юрисдикційного провадження митні органи вирішують специфічні завдання правоохоронного характеру, яких спрямовано на вирішення певного спору між суб'єктами митних правовідносин і, як правило, пов'язано з притягненням до адміністративної або дисциплінарної відповідальності. Результатом митно-юрисдикційного провадження є судові рішення або постанова митного органу, рідко – наказ або ухвала.

У межах здійснюваного митно-процедурного провадження митні органи вирішують контрольні, виконавчо-розпорядчі та консультативно-дорадчі (інформування громадськості, суб'єктів ЗЕД) завдання, а саме – правозастосовчу функцію держави. Результатом митно-процедурного провадження є облік, контроль та перевірка, прийняття рішення та надання дозволу або заборони певних дій у вигляді застосування митного забезпечення, прийняття розпорядження, наказу та іншого документування.

Пропонується таке визначення терміна “митне провадження” – це адміністративно-юрисдикційна або адміністративно-процедурна діяльність митних органів, спрямована на забезпечення здійснення митної справи.

У *підрозділі 1.3. “Правові підстави митного провадження на морському транспорті”* характеризуються нормативно-правові акти, на підставі яких здійснюється організація митного провадження на морському транспорті, та відмічається необхідність внесення змін до окремих статей і розділів Митного кодексу і введення додаткових норм, які є нормами матеріального права, однак зміст яких суттєво впливає на провадження щодо їх втілення.

Зазначено, що потребує змін і зміст деяких адміністративно-процесуальних норм. Це стосується глави 16 розділу V Митного кодексу України “Митні процедури на морському і річковому транспорті”, яка містить норми загальної дії і не передбачає порядку їх реалізації. Тому пропонується визначити: а) особливості митних процедур на морському транспорті; б) сутність попередніх операцій на морському транспорті; в) поняття “морське судно” з точки зору митної справи; г) поняття прибуття/вибуття судна закордонного плавання з точки зору митної справи; д) визначити поняття “суднове постачання” та деякі інші поняття.

Розділ 2 “Поняття, зміст та стадії митного провадження на морському транспорті” складається з 3 підрозділів, в яких визначається поняття, розкривається зміст та окреслюється коло суб’єктів здійснення “митно-процедурного провадження” на морському транспорті, а також характеризуються організаційно-правові засади та стадії здійснення митного провадження на морському транспорті.

У підрозділі 2.1. *“Поняття, зміст та особливості митного провадження на морському транспорті”* запропоновано визначення поняття “митно-процедурне провадження”.

Особливість митно-процедурного провадження на морському транспорті полягає в тому, що в процесі здійснення такого провадження виникають митно-процедурні правовідносини, пов’язані з переміщенням через митний кордон України засобами морського транспорту товарів та інших предметів.

Суб’єктами регулювання таких правовідносин обов’язково є три сторони: 1) митні органи (та їх посадові особи); 2) інші органи державної влади, що здійснюють контроль під час переміщення морського транспорту через митний кордон України (санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, радіологічний, екологічний, контроль за переміщенням культурних цінностей); 3) юридичні та фізичні особи (агентська організація; капітан, екіпаж судна, адміністрація судна (судновласник)). Зазначено, що у процесі здійснення своїх повноважень ці три сторони є взаємозалежними та взаємопов’язаними між собою.

Юридичною основою митно-процедурних правовідносин є правові норми, які закріплюють порядок здійснення митних процедур на морському транспорті і які опосередковують зміст митного провадження на морському транспорті.

Зазначено, що митне провадження на морському транспорті становлять митні процедури, пов’язані із: а) здійсненням митного контролю за переміщенням морського транспорту і товарів, що переміщуються ним; б) здійсненням митного оформлення морського транспорту і товарів, що переміщуються ним; в) справлянням передбачених законом податків і зборів при переміщенні морського транспорту і товарів, що переміщуються ним.

Тому цей вид адміністративного провадження можна визначити як митні процедури (операції) щодо проведення митного контролю за переміщенням морського транспорту і товарів, що переміщуються ним, митного оформлення цих транспортних засобів і товарів, нарахування і стягнення передбачених законодавством податків і зборів, що здійснюються митними органами України цілодобово у пунктах пропуску через державний кордон України у межах зон митного контролю у порядку встановленого Типовою технологічною схемою пропуску через державний кордон автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними.

Підрозділ 2.2. “Організація митного провадження на морському транспорті” складається із двох пунктів, в яких досліджується порядок організації здійснення митного контролю та оформлення: підготовка до здійснення митних процедур; місце і строки їх здійснення; документи, необхідні для проведення митного контролю та оформлення, стадії та суб’єкти митного провадження.

У пункті 2.2.1. “Нормативно-правове визначення поняття “судно” для митних цілей” підкреслюється, що жоден нормативний документ митного законодавства не містить уніфікованого визначення поняття “судно”. У той же час в законодавстві України використовуються терміни “судно”; “торговельне судно”; “риболовне судно”; “ядерне судно”; “судна, призначені для круїзів”; “військовий корабель”; “судно каботажного плавання”; “судна закордонного плавання”; “водні транспортні засоби”.

Зазначено, що митним органам для цілей митного контролю і митного оформлення варто керуватися визначеннями, наведеними у Кодексі торговельного мореплавства України, Постанові Кабінету Міністрів України “Питання пропуску через державний кордон автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними” від 24.12.2003 р. № 1989 та міжнародних конвенцій, до яких приєдналась Україна.

Таким чином, з метою удосконалення регулювання правовідносин, які виникають при здійсненні митних процедур на морському транспорті, митне законодавство необхідно доповнити правовим визначенням уніфікованого поняття судна (як водного транспортного засобу з урахуванням права власності – українське, закордонного плавання; призначення – вантажні, пасажирські тощо) і внести відповідні зміни до Митного кодексу України та наказів Державної митної служби України.

У пункті 2.2.2. “Місце і строки здійснення митних процедур на морському транспорті в морських пунктах пропуску” розглядається специфіка порядку створення та режим функціонування постійних та тимчасових зон митного контролю, у межах яких і здійснюються митний контроль та оформлення морського транспорту, оскільки вона впливає на організацію здійснення цих процедур.

Підрозділ 2.3. “Стадії та суб’єкти митного провадження” містить чотири пункти.

У пункті 2.3.1. “Попередні митні операції, що передують здійсненню митних процедур на морському транспорті” підкреслюється, що вони становлять зміст виняткової стадії адміністративного провадження, тобто стадії, яка не притаманна іншим видам адміністративного провадження, при цьому звертається увага на те, що в МКУ стосовно провадження на морському транспорті не передбачено жодної статті, а їх здійснення визначено лише в окремих актах Держмитслужби.

Аналіз змісту цих актів дає змогу зробити висновок про те, що попередні операції є логічним початком здійснення митних процедур

на морському транспорті. Цю стадію слід вважати ексклюзивною в адміністративному провадженні, оскільки жодне з інших адміністративних проваджень не має так званої “попередньої стадії”.

За допомогою попередніх операцій митні органи отримують інформацію, яка є необхідною їм для проведення аналізу та постановки завдань перед митним контролем, а також для визначення форм митного контролю судна і вантажу, що знаходиться на ньому.

Таким чином, доцільно було б доповнити: ст. 92 МКУ “Подання документів митним органам у пунктах пропуску на митному кордоні України” абзацом 2 такого змісту: “Якщо здійснюється переміщення через митний кордон України транспортних засобів, митний орган у пункті пропуску на митному кордоні України перевіряє інформацію щодо наявних орієнтувань на даний вид транспорту та вантаж, який воно перевозить”, а в ст. 93 “Повідомлення митних органів про намір ввезти товари на митну територію України та про намір вивезти товари за межі митної території України” замінити абзац 4:

“Положення цієї статті не застосовуються до морських, річкових та повітряних суден, які перетинають митну територію України без зупинки в порту чи аеропорту, розташованому на митній території України” словами: “У разі переміщення через митний кордон України водного транспорту капітан судна або агентська організація подає заявку затвердженої форми на здійснення митного контролю прибуття/вибуття судна, а також подає комплект товаротransпортних документів, необхідних для здійснення митних процедур”.

У пункті 2.3.2. “Подання заявки на здійснення митного контролю судна” визначається роль заявки на початку митного провадження на морському транспорті.

Таке повідомлення митних органів про прибуття/вибуття судна в/за межі митної території України в національному законодавстві України передбачено тільки наказом ДМСУ від 17.09.2004 р. № 678 “Про затвердження Інструкції про організацію митного контролю та митного оформлення суден і товарів, що переміщуються ними (із змінами, внесеними згідно з наказом ДМСУ від 10.10.2007 р. № 842)” та “Типовою технологічною схемою пропуску через державний кордон автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними”, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 24.12.2003 р. № 1989. У МКУ норми щодо попереднього повідомлення митних органів про прибуття/вибуття судна взагалі відсутні.

Отримана заздалегідь інформація є необхідною для проведення її аналізу посадовими особами митних органів з метою постановки завдань перед митним нарядом і визначення форм проведення митного контролю судна і вантажу, що знаходиться на ньому.

У пункті 2.3.3. “Подання митним органам у пунктах пропуску на митному кордоні України документів, необхідних для здійснення митного

контролю та оформлення суден” ці процедури розглядаються як зміст другої стадії митного провадження у галузі морегосподарського комплексу, тому в ньому аналізуються перелік та зміст документів, необхідних для здійснення митного контролю та оформлення суден, передбачений національним митним законодавством і звертається увага на його колізію з вимогами Конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р. та робиться висновок про те, що, по-перше, митне законодавство України, яким регламентовано митне оформлення прибуття / вибуття суден закордонного плавання має відмінності від вимог положень Конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 року і не містить посилання на неї; по-друге, митним законодавством України не встановлено вимог до змісту документів, що надаються при прибутті / вибутті суден, але оскільки Україна є учасником Конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р., митним органам у їхній роботі слід враховувати стандартні вимоги, що пред’являються цією Конвенцією до відомостей у документах, а також той факт, що положення Конвенції є частиною національного законодавства України.

У пункті 2.3.4. *“Створення комісії для здійснення необхідних видів контролю та оформлення суден”* звертається увага на особливості складу та статусу суб’єкта, що здійснює митне провадження на морському транспорті, оскільки комісії є учасниками митного провадження лише на цьому виді транспорту.

Зазначено, що контроль суден при їх переміщенні через митний кордон України здійснюється комісією, яка складається із представників: а) органу охорони державного кордону; б) митного органу; в) агентської організації (морського агента); г) адміністрації порту; д) у передбачених законодавством випадках – інших контролюючих органів.

При здійсненні контролю наливних суден до складу комісії можуть включатися представники державної пожежної охорони. Із дозволу митного органу та органу охорони державного кордону до складу комісії у разі потреби включаються представники інших органів, установ і організацій.

У дослідженні звертається увага на те, що нормами Конвенції про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р. не передбачено існування комісії як суб’єктів митного контролю. У зв’язку із цим виникає ряд питань теоретичного і практичного характеру, які запропоновано до вирішення, а саме: а) внести відповідні зміни до чинних нормативно-правових актів, які регламентують порядок здійснення митного контролю та оформлення морського транспорту і ввести до МКУ поняття “вільна практика”; б) розробити та прийняти Типові технологічні схеми та Методичні рекомендації, які поетапно закріпили би порядок дій посадових осіб митної служби при застосуванні до суден закордонного плавання вільної практики; в) у зв’язку з тим, що рішення про застосування вільної

практики приймається посадовими особами відповідних органів контролю (санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного, митного), розробити та ввести в дію механізм прийняття такого рішення, який унеможлиблював би будь-які прояви корупції.

Розділ 3. “Специфіка митного провадження на різних видах морського транспорту”. Розділ складається з восьми підрозділів, в яких визначаються сутність та зміст митного контролю та митного оформлення в залежності від кожного об’єкта, висвітлюються практичні аспекти здійснення митних процедур на морському транспорті підрозділами митного оформлення. Існування цього розділу обумовлено складною структурою митного провадження на об’єктах цього виду транспорту.

У *підрозділі 3.1. “Митні процедури на судні, що прибуває на митну територію, та на судні, що вибуває за межі митної території України”* розглядається порядок організації роботи митного наряду при прибутті/вибутті суден закордонного плавання, висвітлюються вимоги до формування суднової справи.

У *підрозділі 3.2. “Митне регулювання транзитного вантажу в портах України”* розглядаються призначення та зміст транзитного вантажу – нового поняття у практиці торговельного мореплавства України і митної справи, яке ще не знайшло свого визначення в українському законодавстві. Зазначається, що транзитний вантаж – це процедура обробки вантажу, за якої імпортований вантаж тимчасово знаходиться у зоні митного контролю для наступного відправлення морем фідерними суднами, без митного оформлення.

У *підрозділі 3.3. “Митні процедури при переміщенні на судах сепаративних матеріалів”* визначаються поняття та порядок здійснення митних процедур щодо сепаративних матеріалів, тобто тих, які використовуються для забезпечення безпеки мореплавства при навантаженні і транспортуванні вантажів суднами закордонного плавання. Оскільки митне законодавство України не регламентує таких процедур, запропоновано нормативно закріпити порядок здійснення митного контролю та оформлення матеріалів сепаративних у пунктах митного контролю на об’єктах морського транспорту Миколаївської митниці, оскільки він найбільшою мірою відповідає сучасним вимогам.

У *підрозділі 3.4. “Митні процедури при переміщенні через митний кордон України суден каботажного плавання і товарів, що переміщуються ними”* розглядаються порядок та особливості здійснення митних процедур на судах каботажного плавання, формуються поняття “рейс”, “міжнародний рейс”, які мають ключове значення при визначенні поняття “каботажне перевезення”. У результаті порівняння положень нормативно-правових актів національного законодавства з основними положеннями розділу III Додатку Е Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур 1973 р. (і коментарів до неї) формується висновок: діючі нормативно-правові акти Держмитслужби не відповідають вимогам положень розділу 3 Додатку Е Міжнародної

конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, оскільки вони не: 1) визначають митного статусу товарів (що знаходяться під митним контролем – оформлені або не оформлені, такі, що знаходяться у вільному обігу), які можуть перевозитися у каботажі; 2) дають чіткого визначення суден каботажного плавання, оскільки не уточнюють поняття каботажного перевезення, яке може передбачати як перевезення вантажів, так і пасажирів, а вантажі, у свою чергу, можуть знаходитися у вільному обігу або перебувати під митним контролем; 3) передбачають оформлення в каботаж суден на підставі надання одного документа (згідно з Конвенцією), що містить дані про судно, перелік товарів, які перевозяться в режимі каботажного перевезення, а також назву порту або портів, які знаходяться на митній території, де має здійснюватися їх вивантаження; 4) містять норм, що встановлюють порядок перевезення на судні між портами України одночасно товарів, що знаходяться під митним контролем і перевозяться в порядку каботажного перевезення, і товарів, які знаходяться у вільному обігу і можуть перевозитися на тому ж судні у будь-якому іншому режимі.

У *підрозділі 3.5. “Митні процедури щодо суден лоцманської та інших служб порту”* увага акцентується на тому, що МКУ залишив поза сферою свого регулювання одну невелику але дуже важливу частину водного транспорту – лоцманську службу. Вона регулюється Наказом Державної митної служби України від 17.09.2004 р. № 678 “Про затвердження Інструкції про організацію митного контролю та митного оформлення суден і товарів, що переміщуються ними” тобто відомчим нормативним актом. Його положення не узгоджені з центральним органом виконавчої влади у галузі транспорту, якому підпорядкована державна лоцманська служба. Більше того, у цьому наказі не встановлено порядок дій митного органу щодо здійснення митного контролю за лоцманською службою під час виконання нею завдань проведення судна закордонного плавання при його прибутті / вибутті в/з межі митної території України.

Тому вважається за необхідне це питання врегулювати за допомогою нового МКУ, пропонуючи своє бачення на зміст цих новел Кодексу.

У *підрозділі 3.6. “Митні процедури при переміщенні через митний кордон України військових кораблів і суден забезпечення військово-морських сил”* розглянуто порядок здійснення митного контролю та оформлення військових кораблів і суден забезпечення військово-морських сил. Запропоновано шляхи вирішення існуючих проблемних питань.

У *підрозділі 3.7. “Митні процедури при переміщенні через митний кордон України морських круїзних та пасажирських суден”* розглядається існуючий в Україні порядок здійснення митного контролю та оформлення морських круїзних та пасажирських суден, здійснюється порівняння його з вимогами Конвенції про полегшення міжнародного

морського судноплавства 1965 р. та Міжнародної конвенції про спрощення й гармонізацію митних процедур 1973 р. та указується на їх значні розбіжності, що негативно впливають на стан круїзного бізнесу в Україні, у зв'язку з чим пропонується доповнити національне митне законодавство положеннями, які рекомендуються Міжнародною конвенцією про спрощення й гармонізацію митних процедур, а також доповнити главу 16 чинного МКУ статтями, які регламентували би порядок і специфіку здійснення митних процедур на пасажирських і круїзних судах.

У підрозділі 3.8. *“Митні процедури щодо суднового постачання”* наводяться авторське визначення поняття “суднове постачання”, класифікація суднового постачання, розглядається порядок декларування та оформлення суднового постачання, пропонуються шляхи ліквідації прогалин у регулюванні цих процедур.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було вирішено ряд завдань, що дозволило дійти таких висновків:

1. Найбільшу частину митної справи займають питання, що вирішуються шляхом прийняття управлінських рішень за підсумками контролю, оформлення та здійснення інших специфічних дій, притаманних митним органам України. Цей напрямок діяльності здійснюється через митні провадження процедурного (управлінського) характеру, зміст яких, у свою чергу, залежить від цілого кола факторів, головним із яких є вид транспорту, яким через митний кордон переміщуються вантаж та інші матеріальні речі.

2. Серед проваджень процедурного (управлінського) характеру особливу групу становлять провадження на морському транспорті, оскільки вони характеризуються як загальновизначеними ознаками митного провадження на морському транспорті, так і ознаками, що виникають у залежності від видів та типів морських транспортних засобів, якими переміщуються матеріальні цінності.

3. Митне провадження на морському транспорті – це різновид митного провадження, що регламентується нормами публічного морського права, міжнародного та національного митного права та адміністративного права України, метою якого є забезпечення переміщення матеріальних цінностей за допомогою морського транспорту через митний кордон України у відповідності до чинного законодавства.

4. Особливостями таких видів митно-процедурних проваджень є: 1) існування особливої групи норм права (у тому числі значна частина техніко-правових норм), які встановлюють права та обов'язки учасників цих проваджень та регламентують відносини, що складаються між ними;

2) різноманітність учасників цих проваджень – митні органи, комісії, морські агенти, представники контролюючих органів, посадові особи морського транспорту та ін.; 3) особливості змісту окремих стадій цих видів проваджень, що торкаються, головним чином, порядку здійснення попередніх операцій і є логічним початком здійснення митних процедур на морському транспорті (подання заявки на здійснення митного контролю судна; подання митним органам у пунктах пропуску на митному кордоні України документів, необхідних для здійснення митного контролю та оформлення суден; перевірка наявних орієнтувань на відповідне судно).

5. Для підвищення ефективності стадій митного провадження на морському транспорті пропонується абзац 4 ст. 93 МКУ “Повідомлення митних органів про намір ввезти товари на митну територію України та про намір вивезти товари за межі митної території України” викласти так: “У разі переміщення через митний кордон України водного транспорту капітан судна або агентська організація подає заявку затвердженої форми на здійснення митного контролю прибуття/вибуття судна, а також комплект товаротransпортних документів, необхідних для здійснення митних процедур”.

6. З урахуванням положень чинного митного законодавства України необхідно розробити порядок здійснення митного контролю і митного оформлення матеріалів сепарації, який має бути максимально спрощеним.

Пропонується внести зміни до:

1) глави 16 розділу V Митного кодексу України “Митні процедури на морському і річковому транспорті”, яка містить норми загальної дії і не передбачає порядку їх реалізації на практиці щодо визначення: а) поняття митних процедур на морському транспорті; б) сутності попередніх операцій на морському транспорті, які фактично здійснюються на практиці відповідно до вимог наказів та технологічних схем роботи; в) поняття прибуття/вибуття судна закордонного плавання, які фактично використовуються у митному законодавстві; г) поняття “каботажне перевезення”; д) поняття “суднове постачання”;

2) Постанови Кабінету Міністрів України від 05.04.2009 р. № 279 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2003 р. № 1989”, згідно з положеннями якої до суден закордонного плавання застосовується процедура “вільна практика” щодо поетапного порядку її застосування на практиці, у зв’язку з чим виникає необхідність: а) прийняття Типових технологічних схем та Методичних рекомендацій, які поетапно закріпили би порядок дій посадових осіб митної служби у взаємодії з іншими контролюючими службами при застосуванні до суден закордонного плавання “вільної практики”; б) розробки та введення в дію механізму прийняття державними органами, уповноваженими на здійснення контролю, рішення про можливість застосування до судна закордонного плавання “вільної

практики”, який унеможлилював би будь-які прояви корупції з боку таких органів (приймається посадовими особами відповідних органів контролю: санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного, митного);

3) Постанови Кабінету Міністрів України від 05.08.09 р. № 846 “Про затвердження Порядку суднового постачання в морських і річкових портах України, відкритих для заходу суден закордонного плавання”: а) доповнити положеннями стосовно можливості завантаження на судно суднового постачання не тільки за Інвойсом, але й за заявкою капітана при наявності у нього товарних чеків на це постачання; б) визначити норми (обсяги) суднового спорядження, запасних частин, суднових припасів, які підлягають (згідно зі ст. 115 МКУ) митному оформленню без декларування; в) визначити термін, в який після завантаження суднового постачання на судно подається вантажна митна декларація: до вибуття судна, на момент вибуття судна і чи є можливим подання декларації після вибуття судна.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Зотенко О.О. Митне оформлення запасів, призначених для споживання на морському транспорті / О.О. Зотенко // Митна справа (Митний комплект). – 2006. – № 4. – С. 41–45.
2. Зотенко О.О. Аналіз митного законодавства України та міжнародно-правових актів, що регламентують порядок здійснення митних процедур на морському транспорті / О.О. Зотенко // Митна справа (Митний комплект). – 2006. – № 5. – С. 47–52.
3. Зотенко О.О. Визначення та зміст митних процедур на морському транспорті / О.О. Зотенко // Митна справа (Митний комплект). – 2007. – № 1. – С. 57–63.
4. Зотенко О.О. Удосконалення правового регулювання здійснення митного контролю та оформлення військових кораблів і суден забезпечення військово-морських сил / О.О. Зотенко // Визначальні тенденції генезису державності і права : зб. наук. праць. – Миколаїв : В-во “Ілліон”, 2007. – С. 665–669.
5. Зотенко О.О. Запровадження поняття “вільна практика” в митне законодавство України / О.О. Зотенко // Актуальні проблеми правового регулювання організації та здійснення митної діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (27 листопада 2009 р.). – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – С. 79–80.

АНОТАЦІЯ

Зотенко О.О. Митне провадження на морському транспорті.
– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет “Одеська юридична академія”, Одеса, 2011.

Дисертаційна робота є першим в Україні спеціальним монографічним дослідженням порядку здійснення митного провадження на морському транспорті. Розглядається категоріальний апарат, що використовується у чинному законодавстві, навчальній та науковій літературі, присвячений здійсненню митних процедур на морському транспорті. Обґрунтовується доцільність введення до митного законодавства України понять “митне провадження” та “митне провадження на морському транспорті”. Розглянуто співвідношення понять “митна процедура” та “митне провадження”.

Уперше запропоновано розмежувати провадження у галузі митної справи на юрисдикційні та процедурні, виокремлено їхні характерні ознаки. Досліджено зміст та особливості митно-процедурного провадження.

Аналізуються нормативно-правові акти митного законодавства України, які регламентують порядок здійснення митного провадження на морському транспорті у порівнянні з міжнародними нормативно-правовими актами. Досліджуються питання універсалізації порядку здійснення митного провадження на різних видах морського транспорту. Поряд із загальною характеристикою порядку здійснення митних процедур на морському транспорті розкриваються специфіка та особливості здійснення таких процедур в залежності від виду морського транспорту. Обґрунтовано необхідність запровадження дієвих заходів у напрямку вдосконалення та модернізації митного провадження на морському транспорті (відповідно до міжнародних нормативно-правових актів), що надасть можливість скоротити час здійснення процедур при одночасному збереженні ефективності та дієвості митного контролю й оформлення.

Ключові слова: митне провадження, митні процедури, митне провадження на морському транспорті, митно-процедурне провадження, митний контроль, митне оформлення, морський транспорт, прибуття/вибуття судна закордонного плавання.

АННОТАЦИЯ

Зотенко О.А. Таможенное производство на морском транспорте
– Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право; финансовое

право; информационное право. – Национальный университет “Одесская юридическая академия”, Одесса, 2011.

Диссертационная работа является первым в Украине специальным монографическим исследованием порядка осуществления таможенного производства на морском транспорте. Рассматривается категориальный аппарат, используемый в действующем законодательстве, учебной и научной литературе, посвященный осуществлению таможенных процедур на морском транспорте. Обосновывается целесообразность введения в таможенное законодательство Украины понятий “таможенное производство” и “таможенное производство на морском транспорте”. Рассмотрено соотношение понятий “таможенная процедура” и “таможенное производство”.

Впервые предложено разграничить производства в области таможенного дела на юрисдикционные и процедурные и выделены их характерные признаки. Исследованы содержание и особенности таможенно-процедурного производства.

Анализируются нормативно-правовые акты таможенного законодательства Украины, регламентирующие порядок осуществления таможенного производства на морском транспорте в сравнении с международными нормативно-правовыми актами. Исследуются вопросы универсализации порядка осуществления таможенного производства на различных видах морского транспорта. Наряду с общей характеристикой порядка осуществления таможенных процедур на морском транспорте раскрываются специфика и особенности осуществления таких процедур в зависимости от вида морского транспорта. Обоснована необходимость внедрения действенных мероприятий в направлении совершенствования и модернизации таможенного производства на морском транспорте (в соответствии с международными нормативно-правовыми актами), что позволит сократить время осуществления процедур при одновременном сохранении эффективности и действенности таможенного контроля и оформления.

Определены стадии осуществления таможенного производства на морском транспорте и их последовательность. Отдельное внимание уделяется предварительным таможенным операциям на морском транспорте. Делается вывод, что таможенным законодательством Украины не регламентируется порядок осуществления предварительных таможенных операций на морском транспорте как самостоятельной первоначальной стадии таможенного производства на морском транспорте.

Отдельное внимание уделяется проблемам, которые возникают при осуществлении таможенного контроля и оформления сепарации – материалов крепежа груза на судне. Обоснованы предложения относительно разработки и принятия нормативно-правового акта, регламентирующего порядок осуществления таможенных процедур в отношении этого вида товара.

Ключевые слова: таможенное производство, таможенные процедуры, таможенное производство на морском транспорте, таможенно-процедурное производство, таможенный контроль, таможенное оформление, морской транспорт, приход/отход судна заграничного плавания.

SUMMARY

Zotenko O.A. Custom manufacture of maritime transport. – Manuscript.

Thesis for the degree of legal specialty 12.00.07 – administrative law, financial law, information law. – National university “Odessa academy of law”, Odessa, 2011.

The thesis work is the first in Ukraine a special monographic study of problematic issues of Customs of production in maritime transport. Considered categorical apparatus used in the current legislation, educational and scientific literature on the implementation of customs procedures in maritime transport. The expediency of the introduction of the customs legislation of Ukraine the term “custom manufacturing” and “custom manufacture of maritime transport”. Examined relations between the concepts “customs procedure” and “custom manufacturing”.

Was first proposed to separate production in the area of customs at the jurisdictional and procedural, marked their characteristic features. The content and features of customs procedure of production.

Analyzes the regulations of the customs legislation of Ukraine, which regulate the procedure of customs production in maritime transport as compared with international regulations. The questions of universality of the order of the customs of production on various types of maritime transport. Not limited to general characteristics of the order of implementation of customs procedures on maritime transport, its specificity and characteristics of such procedures depends on the kind of Maritime Transport. The necessity of implementing effective measures towards the improvement and modernization of the customs of production in maritime transport (in accordance with international regulations) that will reduce the time of the procedures, while maintaining the efficiency and effectiveness of customs control and clearance.

Key words: custom manufacturing, customs procedures, customs production in maritime transport, customs procedural production, customs control, customs clearance, marine transport, arrival/departure of foreign-going vessel.